

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University

Vol. ๑๒ No. ๑ (January-June) ๒๐๒๐

การติดตามและประเมินผลการจัดการขยะมูลฝอย โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้าน

มหาโพธิ ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

ธีระพงศ์ ชั่วธानी

สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อมท้องถิ่นบัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

E-mail: tee_choutanee@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนสภาพในปัจจุบันของชุมชน ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน และหาแนวทาง มาตรการการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน บ้านมหาโพธิ ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน โดยทำการรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนในชุมชนบ้านมหาโพธิหลังคาเรือนละ 1 คน จำนวน 267 ครัวเรือน สถิติที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่าครัวเรือนในชุมชนบ้านมหาโพธิส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิงอายุ 60 ปีขึ้นไป รายได้ต่อเดือน 10,001 - 15,000 บาท ด้านการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน ส่วนใหญ่นำขยะที่คัดแยกไปทำปุ๋ยหมัก ด้านความรู้เกี่ยวกับขยะมูลฝอยและการคัดแยกขยะมูลฝอย เจตคติต่อการจัดการขยะมูลฝอยอยู่ในระดับต่ำ โดยเจตคติที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วย คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการคัดแยกขยะมูลฝอยในครัวเรือนด้านพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน พฤติกรรมส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างปฏิบัติทุกครั้ง คือ คัดแยกขยะมูลฝอยที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ ส่วนแนวทางและมาตรการการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านมหาโพธิดำเนินการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพโดยเลือกวิธีแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยมีกลุ่มตัวอย่าง 30 คน คือ สมาชิกสภาเทศบาล ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำชุมชน จากการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมแบบการสนทนากลุ่มและใช้เทคนิค A-I-C (Appreciation Influence Control) ได้จัดทำโครงการ “จัดการขยะต้นทางของชุมชนบ้านมหาโพธิ” ที่มีวัตถุประสงค์ในการสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะมูลฝอยตั้งแต่ในครัวเรือน และการเพิ่มมูลค่าจากการคัดแยกขยะในครัวเรือนโดยสมาชิกนำขยะมาบริจาคเข้าร่วมโครงการเดือนละไม่ต่ำกว่า 10 บาทต่อครัวเรือน และสมาชิกจะได้รับเงินสวัสดิการสงเคราะห์ในกรณีสมาชิกได้เสียชีวิตรายละ 2,000 บาท นำไปสู่การยอมรับและโครงการดังกล่าวก็ดำเนินการต่อไปจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม, ขยะมูลฝอย, การคัดแยก

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University

Vol. ๑๒ No. ๑ (January–June) ๒๐๒๐

Monitoring and evaluation of solid waste management by the participation of people in Ban MahaPhot community, NaiWiang subdistrict, Mueang district, Nan province

Teerapong Choutanee

Environmental management. Graduate School, Saun Sunandha Rajabhat University

E-mail: tee_choutanee@hotmail.com

Abstract

This research aimed to study the current situation of solid waste management in the community, to study the participation of solid waste management and to find the guideline for solid waste management in the Ban Mahaphot community, NaiWiang subdistrict, Mueang district, Nan Province in Thailand. The quantitative data was collected via questionnaires. The sample group was 267 people, one representative from each household (267 households) in the Ban Mahaphot community. Statistical analysis techniques used in this research were percentage, mean and standard deviation. The result shown that largest sample group was women over the age of 60 years, whose income was in the range of 10,001–15,000 baht/month. Most solid waste was separated for composting. For the knowledge of solid waste and solid waste segregation, the result shows the medium level of knowledge in solid waste and solid waste segregation. Attitudes toward solid waste management were generally unfavorable. The participation in solid waste management was higher in households in which the attitude was mostly positive. The most common household solid waste behavior was segregation of waste materials such as glass bottles and metal. The qualitative data was studied by a purposive sampling method to find the guidelines of solid waste management. The sampling group was 30 persons, which included members of the municipal council, community leaders, community committees, and community health volunteers. Appreciation Influence Control (A-I-C technique) was used in focused group meeting to brainstorm to consider the problems and current situation of solid waste in the community. The project of “household solid waste management at source” has launched in the community, which aimed to promote participation in solid waste segregation and to add value to solid waste. Members of the project must bring in waste materials worth at least 10 baht every month. In case of a death, members can receive compensate money of 2000 baht/person. Consequently, this project was accepted and proceeded in the community.

Keywords: Participation, Solid waste, Waste segregation, Waste management

บทนำ

ปัญหาขยะมูลฝอยมีแนวโน้มทวีความรุนแรงตามการขยายตัวของประชากร และการพัฒนาเทคโนโลยีขยะมูลฝอยปัจจุบันเป็นขยะที่เกิดขึ้นจากการบริโภคจึงจำเป็นต้องใช้ระบบการจัดการที่ถูกต้องเหมาะสมหากประเทศไทยไม่มีระบบการจัดการมูลฝอยที่เหมาะสมอาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของประชาชน จากรายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทยขยะมูลฝอยชุมชนในปี 2559 ทั่วประเทศ ประมาณ 27.04 ล้านตัน หรือประมาณ 74,073 ตันต่อวัน เพิ่มขึ้นจากปี 2558 ประมาณ 190,000 ตัน หรือร้อยละ 0.70 ปัจจุบันคนไทย 1 คน สร้างขยะเพิ่มขึ้นร้อยละ 5 หรือโดยเฉลี่ย 1.14 กิโลกรัม ทั้งนี้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นให้บริการเก็บและนำไปกำจัด 13.60 ล้านตัน หรือร้อยละ 50 ของขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น และถูกกำจัดอย่างถูกต้อง เพียง 9.59 ล้านตัน หรือร้อยละ 36 เนื่องจากท้องถิ่นไม่สามารถขยายขีดความสามารถในการให้บริการได้อย่างทั่วถึงและเพียงพอ ทำให้เกิดการตกค้างของขยะมูลฝอย (กรมควบคุมมลพิษ , 2559) ชุมชนบ้านมหาโพธิ ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน มีพื้นที่ประมาณ 29 ไร่ เป็นชุมชนเมือง และเป็นชุมชนที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างต่อเนื่องเมื่อจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น และกำลังประสบปัญหาการเก็บขนย้ายไม่หมด มูลฝอยตกค้าง วิธีการกำจัดขยะมูลฝอยไม่ถูกต้อง จากการสัมภาษณ์ประชาชนถึงวิธีการทิ้งขยะมูลฝอยในชุมชน พบว่าไม่มีการคัดแยกขยะมูลฝอยก่อนทิ้งหรือทิ้งใส่ถุงพลาสติกมัดปากถุงรวมกับเศษอาหารถุงพลาสติก โดยจะทิ้งตามจุดหน้าบ้านรอรถเก็บขยะจากเทศบาลมารับ

ผู้วิจัยจึงเกิดแนวคิดในการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชนดังกล่าว โดยประชาชนในชุมชนต้องตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและเข้ามาวางแผนจัดการในชุมชนของตนเอง ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบ้านมหาโพธิ ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์การจัดการขยะมูลฝอยสภาพปัจจุบันในชุมชนบ้านมหาโพธิ ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนของชุมชนมหาโพธิ ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน
3. เพื่อหาแนวทางและมาตรการการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านมหาโพธิ โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านมหาโพธิ ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1.การศึกษาสถานการณ์การจัดการขยะมูลฝอยสภาพปัจจุบันในชุมชนและศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนของชุมชน

1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการมีส่วนร่วมและกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนในการจัดการมูลฝอยชุมชน

2) สร้างและพัฒนาเครื่องมือซึ่งเป็นแบบสอบถาม 6 ตอนได้แก่

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐาน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน ลักษณะคำถามแบบปลายปิดและปลายเปิดรวมกัน

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ขยะมูลฝอยและการคัดแยกขยะมูลฝอย

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับเจตคติต่อการจัดการขยะมูลฝอย

ตอนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน

ตอนที่ 6 แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย

3) ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยการนำแบบสอบถามไปตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน แล้วหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งถ้าข้อคำถามที่มีค่า IOC มากกว่า .5 ค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .954

4) นำแบบสอบถามไปใช้ในการจัดเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด และนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลการวิจัย

2. แนวทางและมาตรการการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านมหาโพธิ์ โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านมหาโพธิ์ ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน ดำเนินการวิจัยโดยการจัดประชุมระดมความคิดเห็นผ่าน

กระบวนการมีส่วนร่วมแบบการสนทนากลุ่มและใช้เทคนิค A-I-C (Appreciation Influence Control

ผลการวิจัย

1. สถานการณ์การจัดการขยะมูลฝอยสภาพปัจจุบันในชุมชนและศึกษาการมีส่วนร่วมการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนของชุมชนมีผลการวิจัยตามแบบสอบถาม ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน คือ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง ร้อยละ 70 อายุระหว่าง 60 ปีขึ้นไป ร้อยละ 34.83 อาชีพหลักรับจ้างเป็นร้อยละ 23.60 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวน 4 คนในครัวเรือนเป็นร้อยละ 26.59 รายได้ต่อเดือน ระหว่าง 10,001 - 15,000 บาทเป็นร้อยละ 23.60 และสถานภาพที่อยู่อาศัยในปัจจุบันเป็นเจ้าของบ้านเอง ร้อยละ 58.80

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน

ตารางที่ 1 การนำขยะมูลฝอยที่คัดแยกไปใช้ประโยชน์

การนำขยะมูลฝอยที่คัดแยกไปใช้ประโยชน์	ครัวเรือน	ร้อยละ
น้ำหมักชีวภาพ	70	26.22
ปุ๋ยหมัก	136	50.93
ขายให้รถหรือร้านรับซื้อของเก่า	61	22.85
รวม	267	100

จากตารางที่ 1 ครัวเรือนส่วนใหญ่นำขยะมูลฝอยที่คัดแยกนำไปทำปุ๋ยหมัก รองลงมาคือ ทำน้ำหมักชีวภาพและขายให้รถหรือร้านรับซื้อของเก่า

ตอนที่ 3 ความรู้เกี่ยวกับขยะมูลฝอยและการคัดแยกขยะมูลฝอย

ตารางที่ 2 ระดับความรู้เกี่ยวกับขยะมูลฝอยและการคัดแยกขยะมูลฝอย

ระดับความรู้	ครัวเรือน	ร้อยละ
ระดับสูง (ช่วงคะแนน 16-20 คะแนน)	75	28.09
ระดับปานกลาง (ช่วงคะแนน 10-15 คะแนน)	157	58.80
ระดับต่ำ (ช่วงคะแนน 0-9 คะแนน)	35	13.11
รวม	267	100

จากตารางที่ 2 พบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่มีระดับ ร้อยละ 58.80 รองลงมา คือ ระดับสูง (ช่วงคะแนน 16-20 ความรู้เกี่ยวกับขยะมูลฝอยและการคัดแยกขยะมูลฝอยอยู่ คะแนน) และระดับต่ำ (ช่วงคะแนน 0-9 คะแนน) คิดเป็น ในช่วงระดับความรู้ปานกลาง (ช่วงคะแนน 10-15 คะแนน) ร้อยละ 28.09 และร้อยละ 13.11 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ความรู้เกี่ยวกับขยะมูลฝอยและการคัดแยกขยะมูลฝอย

ความรู้เกี่ยวกับขยะมูลฝอยและการคัดแยกขยะมูลฝอย	ถูกต้อง		ไม่ถูกต้อง	
	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ
1. ขยะ หมายถึง สิ่งของต่างๆ ที่ไม่มีประโยชน์และไม่สามารถนำกลับมาใช้ได้	164	61.42	103	38.58
2. ขยะอินทรีย์ หมายถึง เศษอาหาร เศษผัก เปลือกผลไม้	229	85.77	38	14.23
3. ขยะอันตราย คือ ถ้วยโฟมฉายเก่า แบตโทรศัพท์เสื่อม หลอดไฟฟ้าขาด	243	91.01	24	8.99
4. ขยะรีไซเคิล หมายถึง กระดาษ พลาสติก เศษเหล็ก แก้ว กระป๋องอลูมิเนียม	229	85.77	38	14.23
5. ขยะทั่วไป คือ ห่อพลาสติกใส่ขนม พลาสติกห่อลูกอม ของบะหมี่กึ่งสำเร็จรูป ถุงพลาสติกเปื้อนอาหาร	194	72.66	73	27.34
6. ขยะอินทรีย์ พวกเศษอาหาร ไม่สามารถนำมาทำปุ๋ยหมักได้	131	49.06	136	50.94
7. การเผาขยะมูลฝอยกลางแจ้งเป็นวิธีการกำจัดขยะที่ดีที่สุด	107	40.07	160	59.93
8. ขยะทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ชุมชนไม่เป็นระเบียบ เรียบร้อยและเป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรค	213	79.78	54	20.22
9. การหลีกเลี่ยงการใช้ถุงพลาสติก โฟม สามารถช่วยลดปริมาณขยะได้	214	80.15	53	19.85
10. การทิ้งขยะควรทิ้งลงที่ว่างเปล่าหรือที่สาธารณะได้ เพราะประหยัดในการกำจัดและงบประมาณ	123	46.07	144	53.93
11. การกำจัดขยะมูลฝอยเป็นหน้าที่ของเทศบาลเท่านั้น ประชาชนไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง	115	43.07	152	56.93
12. ขยะอันตรายที่มีพิษสามารถทิ้งกองบนพื้นและเผาได้	132	49.44	135	50.56
13. การจัดหาถังขยะเป็นหน้าที่ที่ทุกบ้านต้องจัดหาเอง	195	73.03	72	26.97

ความรู้เกี่ยวกับขยะมูลฝอยและการคัดแยกขยะมูลฝอย	ถูกต้อง		ไม่ถูกต้อง	
	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ
14.การคัดแยกขยะก่อนทิ้งทำให้เสียเวลาโดยใช่เหตุ	73	27.34	194	72.66
15.ถ่ายไฟฉาย แบตโทรศัพท์ ควรจัดการโดยการนำไปฝังดิน	79	29.59	188	70.41
16.การคัดแยกขยะมูลฝอยทำให้ปริมาณขยะไม่ลดลง	63	23.60	204	76.40
17.การทิ้งขยะลงถังเป็นหน้าที่ที่ทุกคนพึงปฏิบัติ	152	56.93	115	43.07
18.การกำจัดขยะอันตรายมีวิธีการเหมือนขยะทั่วไป	65	24.34	202	75.66
19.หากไม่มีถังขยะสามารถเก็บขยะไว้แล้วนำมาทิ้งเมื่อพบถังขยะ	136	50.94	131	49.06
20.ถ่านไฟฉายเก่า แบตโทรศัพท์เสื่อม สามารถทิ้งรวมกับขยะทั่วไปได้	59	22.10	208	77.90

จากตารางที่ 3 พบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับขยะมูลฝอยและการคัดแยกขยะมูลฝอยถูกต้องในหัวข้อ ขยะอันตราย คือ ถ่านไฟฉายเก่า แบตโทรศัพท์เสื่อม

หลอดไฟฟ้าขาด มากที่สุด รองลงมา คือ ขยะอินทรีย์ หมายถึง เศษอาหาร เศษผัก เปลือกผลไม้

ตอนที่ 4 เจตคติที่มีต่อการจัดการขยะมูลฝอย
ตารางที่ 4 ระดับเจตคติที่มีต่อการจัดการขยะมูลฝอย

ระดับเจตคติ	จำนวน	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ระดับสูง (ช่วงคะแนนมากกว่า 19.11 คะแนน)	109	40.82
ระดับปานกลาง (ช่วงคะแนน 17.54–19.11 คะแนน)	39	14.61
ระดับต่ำ (ช่วงคะแนนน้อยกว่า 17.54 คะแนน)	119	44.57
รวม	267	100

จากตารางที่ 4 พบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่มีระดับเจตคติที่มีต่อการจัดการขยะมูลฝอยอยู่ในช่วงระดับเจตคติต่ำ (ช่วงคะแนนน้อยกว่า 17.54 คะแนน) ร้อยละ 44.57 รองลงมา คือ ระดับสูง (ช่วงคะแนนมากกว่า 19.11

คะแนน) และ ระดับปานกลาง (ช่วงคะแนน 17.54 – 19.11 คะแนน) คิดเป็นร้อยละ 40.82 และร้อยละ 14.61 ตามลำดับ

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละเจตคติที่มีต่อการจัดการขยะมูลฝอย

เจตคติต่อการจัดการขยะมูลฝอย	เห็นด้วย		ไม่แน่ใจ		ไม่เห็นด้วย	
	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ
1. การคัดแยกขยะมูลฝอยเป็นหน้าที่ของหน่วยงานราชการเท่านั้น	49	18.35	83	31.09	135	50.56
2. การคัดแยกขยะมูลฝอยในครัวเรือนไม่ใช่หน้าที่ของท่าน	70	26.22	87	32.58	110	41.20
3.การจัดการขยะมูลฝอย ควรเริ่มมาจากครัวเรือนก่อน	155	58.05	64	23.97	48	17.98
4. ท่านอยากให้มีโครงการ/กิจกรรมเกี่ยวกับการคัดแยกขยะมูลฝอยในชุมชน	157	58.80	55	20.60	55	20.60
5. ท่านยินดีเข้าร่วมประชุมกับผู้นำชุมชน เพื่อหาแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน	157	58.80	61	22.85	49	18.35
เจตคติต่อการจัดการขยะมูลฝอย	เห็นด้วย		ไม่แน่ใจ		ไม่เห็นด้วย	
	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ
6. การปลูกฝังจิตสำนึกให้กับคนในชุมชนเกี่ยวกับระเบียบวินัยในการทิ้งขยะไม่ได้ช่วยให้สภาพแวดล้อมดีขึ้น	116	43.45	87	32.58	64	23.97
7. ท่านจะช่วยลดขยะอินทรีย์ในชุมชน โดยการนำขยะอินทรีย์ในบ้านมาทำปุ๋ยหมัก	146	54.68	68	25.47	53	19.85
8. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการคัดแยกขยะมูลฝอยในครัวเรือน จะช่วยให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งขึ้น	174	65.17	55	20.60	38	14.23

จากตารางที่ 5 ครัวเรือนส่วนใหญ่มีเจตคติที่เห็นด้วยต่อการจัดการขยะมูลฝอยในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการคัดแยกขยะมูลฝอยในครัวเรือน จะช่วยให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งขึ้น ร้อยละ 65.17 รองลงมา คือ อยากให้มีโครงการและกิจกรรมเกี่ยวกับการคัดแยกขยะมูลฝอยในชุมชน ร้อยละ 58.80

ตอนที่ 5 พฤติกรรมการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน

ตารางที่ 6 ระดับพฤติกรรมการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน

ระดับพฤติกรรมการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน	จำนวน	
	ครัวเรือน	ร้อยละ
ระดับสูง (ช่วงคะแนนมากกว่า 27.15 คะแนน)	247	92.51
ระดับปานกลาง (ช่วงคะแนน 25.77 – 27.15 คะแนน)	4	1.50
ระดับต่ำ (ช่วงคะแนนน้อยกว่า 25.77 คะแนน)	16	5.99

จากตารางที่ 6 ครัวเรือนส่วนใหญ่มีระดับพฤติกรรมการจัดการมูลฝอยในครัวเรือนอยู่ในช่วงระดับสูง (ช่วงคะแนนมากกว่า 27.15 คะแนน) ร้อยละ 92.51 รองลงมา คือ ระดับต่ำ (ช่วงคะแนนน้อยกว่า 25.77 คะแนน) และระดับปานกลาง (ช่วงคะแนน 25.77 – 27.15 คะแนน) คิดเป็นร้อยละ 5.99 และร้อยละ 1.50 ตามลำดับ

ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละพฤติกรรมการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน

พฤติกรรมการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน	ทุกครั้ง		บางครั้ง		ไม่เคย	
	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ
1. ท่านแยกขยะอินทรีย์ พวกเศษอาหารใส่ถุงปิดเรียบร้อย	154	57.68	96	35.96	17	6.37
2. ท่านคัดแยกขยะมูลฝอยอันตรายก่อนทิ้งทุกครั้ง	180	67.42	75	28.09	12	4.49
3. ท่านคัดแยกขยะมูลฝอยที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ เช่น ขวดแก้ว โลหะ	185	69.29	76	28.46	6	2.25
4. ท่านคัดแยกขยะมูลฝอยเพื่อเก็บไว้ขายในชุมชน ประเภท กระดาษ และ ขวดน้ำ	156	58.43	98	36.70	13	4.87
5. เศษหญ้า เศษใบไม้ นำไปคลุมดินมากกว่าการทิ้งลงถัง	168	62.92	83	31.09	16	5.99

พฤติกรรมกรรมการจัดการมูลฝอยใน ครัวเรือน	ทุกครั้ง		บางครั้ง		ไม่เคย	
	ครัว เรือน	ร้อยละ	ครัว เรือน	ร้อยละ	ครัว เรือน	ร้อยละ
6. ท่านนำเศษอาหารไปใช้เลี้ยงสัตว์	125	46.82	113	42.32	29	10.86
7. ท่านนำขวดพลาสติก ที่ใช้หมดแล้วมา ล้างทำความสะอาดเพื่อกลับมาใช้ ประโยชน์ใหม่	96	35.96	137	51.31	34	12.73
8. ท่านใช้กระดาษทั้ง 2 หน้า ช่วยลด ปริมาณมูลฝอย	147	55.06	110	41.20	10	3.74
9. ท่านนำถุงพลาสติก ที่ยังมีสภาพดี กลับมาใช้ซ้ำ	164	61.42	85	31.84	18	6.74
10. ท่านนำเสื้อผ้าเก่าไปซ่อมแซมแล้วนำ กลับมาใช้ใหม่	134	50.19	112	41.95	21	7.87
11. ท่านชักชวนเพื่อนบ้านในการคัดแยก ขยะ	141	52.81	100	37.45	26	9.74
12. ท่านนำเศษอาหารไปฝังกลบรอบ บ้าน	143	53.56	72	26.97	52	19.48
13. ท่านทิ้งขยะมูลฝอยในถังขยะทุกครั้ง	158	59.18	88	32.96	21	7.87
14. ครอบครัวของท่านใช้สินค้าชนิดเติม (Refill) เพื่อลดขยะ	142	53.18	104	38.95	21	7.87

จากตารางที่ 7 พบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่มีพฤติกรรม
การจัดการมูลฝอยในครัวเรือนทุกครั้งในหัวข้อการคัดแยก
ขยะมูลฝอยที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ เช่น ขวดแก้ว
โลหะ ร้อยละ 69.29 รองลงมา คือ การคัดแยกขยะมูลฝอย

อันตรายก่อนทิ้งทุกครั้ง ร้อยละ 67.42 , เศษหญ้า เศษใบไม้
นำไปคลุมดิน มากกว่าการทิ้งลงถังร้อยละ 62.92 , การนำ
ถุงพลาสติก ที่ยังมีสภาพดีกลับมาใช้ซ้ำ ร้อยละ 61.42

ตอนที่ 6 การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยด้านการดำเนินงาน

การมีส่วนร่วมด้านการดำเนินงาน	X	S.D.	แปลความ
1. มีการคัดแยกขยะอินทรีย์ ขยะทั่วไป และขยะอันตราย จากครัวเรือนก่อนนำไปทิ้ง	4.43	0.86	มาก
2. การคัดแยกขยะอันตราย เช่น แบตเตอรี่ ถ่านไฟฉาย หลอดไฟฟ้า ก่อนนำไปทิ้งใน ถังขยะอันตรายรวมของชุมชน	4.18	0.91	มาก

3. มีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะมูลฝอยในครัวเรือนเพื่อนำไปขาย	3.59	1.55	มาก
4. มีส่วนร่วมในการจัดการขยะภายในบ้าน เช่น เศษผ้า เศษกระดาษ ใบไม้แห้ง โดยวิธีเผาของท่าน	3.55	1.55	มาก
5. มีส่วนร่วมในการจัดการขยะรีไซเคิลภายในบ้าน เช่น เศษแก้ว ขวด กระป๋อง เศษโลหะ ด้วยวิธีการทิ้งลงถังขยะรวมของชุมชนของท่าน	3.59	1.42	มาก
6. มีส่วนร่วมในการลดปริมาณการใช้ ถุงพลาสติกโดยนำตะกร้าหรือถุงผ้าไปจ่ายตลาด	3.89	1.20	มาก
7. มีส่วนร่วมในการกำจัดขยะเปียกหรือขยะสด ภายในบ้าน เช่น เศษอาหาร เศษเนื้อ เศษผักและผลไม้ โดยวิธีการฝังกลบของท่าน	3.88	1.27	มาก
ภาพรวม	3.87	1.25	มาก

จากตารางที่ 8 พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยด้านการดำเนินงานภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.87 (S.D.=1.25) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า การคัดแยกขยะอินทรีย์ ขยะทั่วไป และขยะอันตรายจากครัวเรือน ก่อนนำไปทิ้งระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.43 (S.D.=1.10), การคัดแยกขยะอันตราย เช่น แบตเตอรี่ ถ่านไฟฉาย หลอดไฟฟ้า ก่อนนำไปทิ้งในถังขยะอันตรายรวมของชุมชนระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.18 (S.D. = 0.91) , การมีส่วนร่วมในการลดปริมาณการใช้ถุงพลาสติกโดยนำตะกร้าหรือถุงผ้าไปจ่ายตลาด ระดับมากค่าเฉลี่ย 3.89 (S.D.=1.20)

2. แนวทางและมาตรการการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านมหาโพธิ์ โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านมหาโพธิ์ ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน โดยการระดมความคิดเห็นในเรื่องสถานการณ์ปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมแบบการสนทนากลุ่มและใช้เทคนิค A-I-C (Appreciation Influence Control) จากการศึกษาพบว่าสาเหตุการเกิดขยะมูลฝอยเกิดจากประชาชนไม่มีความรู้เกี่ยวกับขยะมูลฝอยและการคัดแยกขยะมูลฝอย รวมถึงไม่มีเจตคติต่อการจัดการขยะมูลฝอย จึงนำมาสู่การกำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์

คือ “ครัวเรือนในชุมชนบ้านมหาโพธิ์ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 มีการคัดแยกขยะมูลฝอยจากต้นทาง” และวิสัยทัศน์ “ชุมชนปลอดขยะมูลฝอย ร่วมกันคัดแยกตั้งแต่ต้นทาง” จากการระดมความคิดเห็นในเรื่องสถานการณ์ปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชน ซึ่งได้จัดทำโครงการ “จัดการขยะต้นทางของชุมชนบ้านมหาโพธิ์” โดยสมาชิกได้ร่วมกำหนดวัตถุประสงค์คือ เพื่อสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะมูลฝอยตั้งแต่ในครัวเรือน และการเพิ่มมูลค่าจากการคัดแยกขยะในครัวเรือน โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการการดำเนินงานโครงการจัดการขยะต้นทาง จำนวน 11 คน รวมทั้งมีการ

ประชุม อบรม ให้ความรู้สร้างความเข้าใจกับผู้ร่วมโครงการ ปัจจุบันสมาชิกในชุมชนที่เข้าร่วมโครงการเฉพาะคนในชุมชน บ้านมหาโพธิ์ จำนวนทั้งหมด 223 คน มีการบริจาคขยะเดือน ละไม่ต่ำกว่า 10 บาทต่อครัวเรือน ระยะเวลาการทำโครงการ 1 ปี

สรุปและอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการติดตามและประเมินผลการจัดการ ขยะมูลฝอย โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านมหา โพธิ์ ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน เป็นการวิจัยเชิง สำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาสถานการณ์การ จัดการขยะมูลฝอยสภาพปัจจุบัน การมีส่วนร่วมในการ จัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน และหาแนวทางและ มาตรการในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านมหาโพธิ์ โดยใช้แบบสอบถามสรุปได้ดังนี้

สถานการณ์การจัดการขยะมูลฝอยสภาพปัจจุบัน ในชุมชนบ้านมหาโพธิ์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศ หญิง อายุระหว่าง 60 ปีขึ้นไป อาชีพหลักรับจ้าง รายได้ต่อ เดือน ระหว่าง 10,001 - 15,000 บาท สถานภาพที่อยู่อาศัย ในปัจจุบัน เป็นเจ้าของตนเอง

ด้านการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน พบว่ากลุ่ม ตัวอย่างส่วนใหญ่ นำขยะที่คัดแยกไปทำปุ๋ยหมักมากที่สุด รองลงมา คือ ขยายให้รถหรือร้านรับซื้อของเก่า

ด้านความรู้เกี่ยวกับขยะมูลฝอยและการคัดแยก ขยะมูลฝอย พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับความรู้เกี่ยวกับขยะ มูลฝอยและการคัดแยกขยะมูลฝอย ภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง โดยส่วนใหญ่มีความรู้ถูกต้องในหัวข้อ ขยะอันตราย คือ ถ่านไฟฉายเก่า แบตโทรศัพท์เสื่อม หลอด ไฟฟ้าขาด มากที่สุด

ด้านเจตคติที่มีต่อการจัดการขยะมูลฝอย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีเจตคติต่อการจัดการขยะมูลฝอยภาพรวมอยู่ ในระดับต่ำ โดยส่วนใหญ่เจตคติที่กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยมาก ที่สุด คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการคัดแยก

ขยะมูลฝอยในครัวเรือน จะช่วยให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ขึ้น

ด้านพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยใน ครัวเรือน ภาพรวมอยู่ในระดับสูง โดยส่วนใหญ่พฤติกรรม การจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนที่กลุ่มตัวอย่างปฏิบัติทุกครั้ง คือ คัดแยกขยะมูลฝอยที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ เช่น ขวดแก้ว โลหะ

แนวทางและมาตรการการจัดการขยะมูลฝอยของ ชุมชนบ้านมหาโพธิ์ จากการดำเนินโครงการ “จัดการ ขยะต้นทางของชุมชนบ้านมหาโพธิ์” เป็นระยะเวลา 1 ปี มีจำนวนเงินโครงการ 10,660 บาท สมาชิกได้รับเงิน สวัสดิการสงเคราะห์ในกรณีสมาชิกได้เสียชีวิตรายละ 2,000 บาท ซึ่งปัจจุบันมีสมาชิกเสียชีวิตและได้รับเงิน แล้วจำนวน 2 ราย และปัจจุบันคณะกรรมการ มีสวัสดิการอื่นๆ ในการพัฒนาโครงการดังกล่าวต่อไป ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความมีส่วนร่วมและความยั่งยืนของ โครงการ

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้นำข้อค้นพบจากการศึกษามาจัดทำ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรติดตามผลสำเร็จการดำเนินโครงการ “จัดการ ขยะต้นทางของชุมชนบ้านมหาโพธิ์”
2. ควรศึกษากลยุทธ์ในการโน้มน้าวประชาชนใน ชุมชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน
3. ควรศึกษาการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศใน การจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนอย่างครบวงจร

References

- Pollution Control Department.(2016). *National Solid Waste Management Master Plan 2016 - 2021*. Bangkok: Ministry of Natural Resources and Environment.
- Pollution Control Department.(2016). *Thailand State of Pollution Report 2016*. Bangkok: Ministry of Natural Resources and Environment.
- KalayaVanichBancha (2005). *Statistics for research*.(4th edition). Bangkok: ChulalongkornUniversity.Kanya
- Ja Ai. (2006). *Participation in solid waste management of San Klang community San Kamphaeng District Chiangmai Province*.Chiang Mai: Graduate School Chiang Mai University
- MahaPhot Committee (2017). *Community plan for the fiscal year 2017*. Nan: CommunityBaan MahaPhot.
- The Battle of Buddhaksa. (2011). *The Complete Guide to Learning Community Development*. Bangkok: The National Research Council of Thailand.
- JutharatChomphan (2012). *Principal analysis "Public participation" In the Thai Context*. Environmental Management Journal Year 8 Issue 1 January - June 2012: National Institute of Development Administration.
- TawilawadeeBurikul. (2008). *Participation, concepts, theories and processes*. Bangkok: King Prajadhipok's Institute.
- NantawatBamannan. (2009). *Local Government*. Bangkok: A reasonable person.
- NarumonKusolu (2011). *Participation in waste management of the elderly in Thakhanon Sub-district, KhiriratNikhom District SuratThani*.Songkhla: Prince of Songkla University.
- PankamolPhisithatkun and Saowalak Rung Tawanrueangsri (2004). *Promoting public participation and learning process in community waste management: a case study of Prik Sub-district Municipality, Sadao District, Songkhla Province*.Songkhla: Prince of Songkla University.
- Panthip Ram Sutra.(1997). *Participatory action research*. Bangkok: ASEAN Institute for Public Health Development.
- PitakMukda Sanit. (2008). *Factors Affecting the Success of Garbage Disposal Project. Of MueangKlaengSubdistrict Municipality, Klaeng District, Rayong Province Rayong: MueangKlaengSubdistrict Municipality*.
- Yuthayaiwan.(2007). *Principles of research and thesis*. Bangkok: Bangkok Supplementary Media Center.
- SirikulNoppui. (2009). *Solid waste management of Khao Rup Chang Subdistrict Municipality, Mueang District, Songkhla Province*.Songkhla: Khao Rup Chang Subdistrict Municipality.
- SomkuanKalarat. (2006). *Development of People Participation in Solid Waste Management in Na San Municipality Community, Na San District, SuratThani*

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University

Vol. ๑๒ No. ๑ (January-June) ๒๐๒๐

*Province.SuratThani: SuratThaniRajabhat
University.*

*SukritPhongwaChedi. (2008). Management of solid
waste problems in
SaladanSubdistrictKoLanta District
Krabi.Krabi: SaladanSubdistrict.*

*Office of Local Administration in Nan, together
with the Office of Nan Natural Resources
and Environment. (2017). Solid Waste
Action Plan for Nan Province 2017.Nan:
Ministry of Natural Resources and
Environment.*